

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

■ Reflectie

‘De kracht van het gezin’

De kracht van het gezin. Zo luidt de titel van de nota gezinsbeleid uit 2008 van het programmaministerie voor Jeugd en Gezin van minister Rouvoet. De redactie vindt het belangrijk om in dit tijdschrift aandacht te schenken aan maatschappelijke ontwikkelingen die het gezin en relatievorming betreffen. Genoemde nota geeft weer hoe er vanuit Jeugd en Gezin tegen het gezin wordt aangekeken. We hebben aan Anke Savenije, psycholoog en gezinstherapeut, gevraagd een reactie te schrijven op de nota. Anke Savenije was zeven jaar (hoofd-)redacteur van dit tijdschrift.

De nota beslaat 68 pagina's wanneer je de literatuurlijst niet meerekent, en is geïllustreerd met foto's en korte interviews. Als je ook die ervan aftrekt, blijven er 50 pagina's tekst over. Een korte nota dus.

In de nota worden vijf punten genoemd die om aandacht vragen: (1) de gevolgen van scheiding, (2) een hoge gemiddelde leeftijd van vrouwen die hun eerste kind krijgen, (3) opvoeding als maatschappelijk thema, (4) het toenemende belang van de combinatie van gezin en werk en (5) gevolgen van sociale uitsluiting en armoede.

De maatregelen die getroffen worden om gezinnen daarbij te ondersteunen zijn: soepeler verlofregelingen, financiële toelages en het oprichten van Centra voor Jeugd en Gezin voor opvoedondersteuning, maar ook veel conferenties, overleg en praten op allerlei niveau's.

Uit de vijf aandachtspunten blijkt al dat

de nota geen helder kader heeft. Daarnaast of misschien daardoor is de nota regelmatig warrig, onoverzichtelijk en slecht te lezen. Sommige thema's komen aldoor terug, zoals de hoge gemiddelde leeftijd van vrouwen die hun eerste kind krijgen. Andere onderwerpen passeren alleen in vogelvlucht. Zo komt het oprichten van Centra voor Jeugd en Gezin, wat toch een belangrijke maatregel is, slechts summier aan de orde.

Hoewel de auteurs duidelijk hun best hebben gedaan zo correct mogelijk te formuleren, blijft de tekst soms onbegrijpelijk. Een voorbeeld: 'De Fleximeter die de minister van OCW samen met enkele gemeenten heeft ontwikkeld zal net als de burgerraadpleging worden ondergebracht bij de benchmark Publiekszaken van het SGBO (onderzoeks- en adviesbureau van de VNG)' (p.17).

Desondanks is het nuttig te lezen welke uitgangspunten en aandachtspunten

punten in de nota naar voren komen. De warrigheid kan te maken hebben met het feit dat het een nieuw programmaministerie is op een beleidsterrein waarop veel andere ministeries ook invloed hebben. Met als onderwerp 'het gezin', een onderwerp waarover iedereen sterke en vaak ook verschillende meningen heeft, en waarbij ook politiek meerdere klippen te omzeilen zijn. Daarbij is het nog maar de vraag of de inspanningen van het ministerie bij en door een volgende kabinetsformatie wel gecontinueerd zullen worden.

Na jarenlange discussie blijkt dat (ook) de overheid inmiddels 'het gezin' definieert als 'elk leefverband van een of meer volwassenen die verantwoordelijkheid dragen voor de verzorging van één of meer kinderen'.

De nadruk valt daarbij op de *veerkracht* van gezinnen. Uitgangspunt is dat ouders veel zelf kunnen en ook zelf moeten, want zij hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het gezin. De steun waaraan ouders behoefte hebben, krijgen zij in eerste instantie van familie en directe omgeving. Maar daar kunnen ook de Centra voor Jeugd en Gezin een taak verrichten.

De bedoeling is dat de overheid gezinnen steunt door 'gezinsvriendelijk' beleid en dat kan op veel terreinen gebeuren: gastouderschap, brede scholen, verlofregelingen om met name het eerste jaar van een kind te overbruggen, stimuleren dat werkgevers 'gezins-

vriendelijk' zijn of worden, of stimuleren dat de woonomgeving geschikt is voor kinderen.

Een opvallende formulering in de nota is dat gezinnen gezien worden als een belangrijke bron voor 'het kweken van betrokkenheid bij de omgeving' en dat gezinsvriendelijk beleid er toe bijdraagt dat kinderen 'van jongs af aan zelfvertrouwen, weerbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel meekrijgen' (p.47). Kennelijk zijn dat de vaardigheden die kinderen nodig hebben om goed te functioneren als burgers. Of dit ook zo werkt, is natuurlijk de vraag, maar het lijkt een goed streven om ook als overheid door gezinsvriendelijk beleid ouders van diverse pluimage te steunen bij het grootbrengen van hun kinderen, ook al lukt het niet alle kinderen daardoor zelfvertrouwen, weerbaarheid en verantwoordelijkheidsgevoel te laten verwerven.

Bij de paragrafen over *scheiding* wreekt zich het gebrek aan kader. De focus ligt op beter kunnen onderhandelen tijdens een scheiding zodat gezamenlijk ouderschap gecontinueerd kan worden. Er is geen analyse van vragen als welke factoren mogelijk bijdragen tot scheiding, of er specifieke levensperiodes zijn waarin scheiding meer voorkomt dan in andere en of er speciale risicofactoren zijn. Ook is geen duidelijk zicht op hoe dan dit streven naar betere samenwerking als ouders gestalte moet krijgen. Het blijkt dat de provincies

een aanbod moeten ontwikkelen voor scheidingsproblemen. Maar tegelijkertijd wordt geconcludeerd dat er nog weinig kennis ontwikkeld is over effectieve interventies en dat is een van de prioriteiten bij Zorg Onderzoek Nederland Medische Wetenschappen (ZonMw).

Waarom *laat moederschap* als aandachtspunt genoemd wordt, blijft onduidelijk. Genoemd worden vooral mogelijke gezondheidsproblemen, maar dat zou toch eerder thuishoren bij Volksgezondheid.

De *arbeidsverdeling* tussen vaders en moeders in en buiten het gezin komt een aantal malen aan de orde. De tekst is daarin dubbelzinnig. Het streven van het kabinet is dat de arbeidsparticipatie van vrouwen buitenshuis groter wordt en de ongelijkheid in de verdeling van zorgtaken kleiner. Maar ook wordt bevolkingsonderzoek geciteerd waaruit blijkt dat Nederlanders over het algemeen tevreden zijn over de arbeidsverdeling zoals die nu is, en dat de meeste Nederlanders vinden dat vaders minder dan fulltime zouden moeten werken.

De paragrafen over *sociale uitsluiting en armoede* zijn mager. Culturele factoren worden in dit kader genoemd, maar als risicofactor. Sociale uitsluiting en armoede zijn misschien ook wel te grote en te gecompliceerde terreinen om te vallen binnen het beleidsterrein van één ministerie. Er wordt wel even genoemd dat culturele kennis deel uit moet maken van de opleiding van

jeugdhulpverleners. Een goed streven, maar niet duidelijk wordt of dit ook dwingend zal worden voorgeschreven en het is ook de vraag of dat al niet het geval is.

Verder wordt de aanbeveling genoemd dat als er sprake is van meerdere hulpverleners, één daarvan het specifieke aanspreekpunt is. Ook dit wordt niet verder uitgewerkt.

In de hele nota valt de nadruk op gezinnen met *jonge kinderen*. De leeftijdsfase van de puberteit en de adolescentie wordt niet genoemd als specifieke fase waarin ouders nog wel eens extra steun kunnen gebruiken – ook van de overheid.

Hoewel de nota zich richt op het bevorderen van een gezinsvriendelijk klimaat in het algemeen, schiet volgens de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen het beleid juist in dat opzicht te kort. Zij stellen dat het jeugd- en gezinsbeleid van minister Rouvoet zich te veel richt op het voorkomen van excessen als kindermishandeling, maar dat het ontbreekt aan een goed ‘opgroei-klimaat’. In hun adviesnota pleiten ze voor het organiseren van meer contacten tussen ouders maar ook voor speelvoorzieningen en veilige oversteekplaatsen (NRC Handelsblad, 13 sept. 2009).

Een belangrijk punt wordt in de nota niet genoemd: de maatschappelijke realiteit dat er nu één (program-

ma)ministerie is voor zaken die jeugd en gezin betreffen. Dat zal misschien kunnen zorgen voor de hoognodige veranderingen in de jeugdzorg, waardoor ouders met minder verschillende instanties te maken hebben en niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. De Bureaus Jeugdzorg en de zorginstellingen hebben hiervoor gepleit (de Volkskrant, 29 oktober 2009). Dat zou een enorme winst zijn en een belangrijke steun voor de gezinnen waarmee wij te maken hebben. Want vaak zijn de hulpverlenerssystemen nog gecompliceerder en ingewikkelder dan de gezinnen zelf.

Anke Savenije